

У НОВОМЕ САДУ У ПЕТAK 1. ЈАНУАРА 1882.

ГОДИНА VIII.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 28.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Извави свагда о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. — Претплата се шаље администрацији „Позоришта“, у матичином стану, у Новом Саду.

ПОЗОРИШТЕ У СТАРИХ РИМЉАНА.

(Наставак.)

И образованија публика гледала је мање на ваљаност комада, него на финоћу и акуратесу у игри. Глумац је био главно. Кад је коју партију добро одиграо, тапшали су му и бурно захтевали, да још једаред одигра. Још за време републике употребљавали су писци и глумци којекаква средства, да дођу до тапшања и одобравања; шиљали су међу гледаоце вешто организовану клаку, а против ње је опет магистрат наместио такозване *conquisitores*; ти су ишли од једног реда до другог, па тражили најмљене кла-кере. Касније је клака постала прави занат. Марцијал пита поштеног једног сиромаха, одашта мисли у Риму живити, кад не зна бити сводник или херолд, кад не уме тапшати глумцима и музичарима. Нерон је за сопствену своју игру организовао клакерску чету; у тој је чети било више него 5000 људи; њих су учили, да на разне начине изјављују одобравање; једни су морали зујати, други пљескати, трећи опет чеграти. Коловоћа њихов добијао је плате 40,000 сест. Ако је глумац рђаво играо, лупао је, звијдао и викао народ, те тиме изјављивао негодовање своје, а то је чешће бивало и при најмањој грешци глумчевој. Није то била реткост, да су лошег глумца отерали са позорнице, а онда је био сигуран, да ће после представе добити бatinâ; те му је бatinе диктирао магистрат, што је председавао на играма. Бatinâ је запело извукao и глумац Фуфије, о коме Хорације у шали вели, да није „одиграо“ Илијону, него ју је „одспавао“. А то је било тако: кад је у Пакувијевој жалосној игри „Илијони“ Фуфије тај приказивао Илијону, како спава, попела се са доњега света сенка Дејифилова, те моли матер своју Илијону, да га сарани, али Илијону ни бригеша, да се пробуди —

јер се Фуфије био добро поднапио, па заспао. — У старија времена по свој прилици да се у један свечани дан само једаред играло на сцени; касније је било све више представа, тако да се по вас дан играло. Калигула је дао палити баље, па се представа продужила до у саму ноћ. Позориште је увек дунком било пуно, а публика је лармала тако, да се херолди морали јако упети, да одрже мир и ред. Ако пре почетка представе ће какав љубимац народни у позориште, дочекају га бурним пљескањем и усклицима; а ко није у милости народној, томе пискају и звижде. Па и за време представе било је по каткад чуда. Хорације вели: „Мислио би човек, да се драма приказује глувом магарцу; та нема тога гласа, што би надникао ларму у нашем позоришту; баш као да бруји гарганска гора или тускијско море.“ У публици је било странака; једни су волели једног, други опет другог глумца; било је таквих странака и у циркусу, али нису биле тако јаке; присталице глумаца-такмаца гледали су, да тероришу и угуше противну странку, те је тако често долазило до боја и туче у позоришту. Једаред се за време Тиберијево заподео крвав бој; у боју томе не само да је погинуло силесија њих од народа, него и војника и један центуријон оне кохорте, што је чувала стражу. Нерон, како је већ бегенисао чуда и покоре, уклони преторску кохорту, што је имала да нази на ред у позоришту, па је још подбадао странке на бој тиме, што их није казнио и награде им чак обећао; бојеве те гледао је и сам с почетка из по-таје, а касније ионајвише јавно; па чак се и сам покаткад упушио у бој, хрвао се и бацао камење и пребијене клупе; једаред је чак претора једног ранио у главу. Народ се све већма стао

цепати, немири су бивали све то опаснији, те су ипак опет морали војници опколити позориште.

Треба најзад споменути још неке врсте игара на сцени, што су их уз трагедију и кмедију бегенисали Римљани. У те врсте спада ателана, лакрдија, што је постала у Кампанији а звала се по кампанском селу Атели, но не можда за то, што би оданде поникла била, него за то, што се радња тога комаћа обично збивала у Атели, као бајаги у селендри и ћумезу. У шестом веку од саздања града дошла је ателана у Рим, а одмах су је прихватили млади римски грађани, који су и дотле већ сличне лакрдије давали били, да себе и друге веселе. Комаће то није се с почетка играло на позорници, те представљачи нису губили социјалног и правног положаја свог а разликовали су их од презрених хистријона; излазили су увек у образинама а у обичној позоришној игри није било образина све до Теренција. Ателане су имале сталне карактерне образине са здраво крупним пртама; још се и данас могу сазнати у талијанским харлекинадама. Таква је образина била *maccus* или харлекин, не-дотупаван глупан, што се једнако кези а сви му се ругају и туку га; глава му је са свим обријана, нос дебео, уши магареће, а на леђи гура; па онда *bucco* (лабрдан); њему су све добре стране у устима; много једе и брња, а уз то је несносан чанколиз. Има за тим и *rappus* (бабајко); то је сујетан и похотан, тврд и сујеверан старкеља, што се држи, да је бог зна како мудар а овамо нема веће луде; свуда га варају и вуку за нос а нарочито жена и син. Најпосле има и *dossenus* (гурлица); тај је отприлике то исто, што и талијански *dottore*; препреден је кесеција, што свуда хоће да је мудар саветник а овамо вара и до голе душе плјени свет, што се даје од њега вући за нос. Излазило је и свакојаких аветиња, баука, што плаше жене и децу; такав је баук био *manducus*; тај разјапи уста као да хоће јуде да јдере; па онда *pytho*; у тога су ужасно велики зуби, па све клепеће њима; било је још и других таквих страшила. У Кампанији су ателане давали на оскијском језику, а тај је доста сличан латинском; у Риму су их пак давали латински онако, како је прост народ говорио.

То се комаће вадило из обичног, нарочито сеоског живота, па се у прво време импровизирало по плану напред удешеном; но за време Сулино

увели су песници Помпоније и Новије ателану у књижевност. Добила је тада ателана правилан облик, али је остао онај бурлески начин; није се сад више махом вадило из сеоског живота; то се види из силних назлова, што су још сачувани. Уз комаће, као што је: „јаре“, „кокошићак“, „пудар“, изнапали су на позорницу и варошке занате, пре свега ваљаре; ти су били народу смешни као од прилике данас наши кројачи; за тим су изнапали на позорницу поједине народности, као н. пр. „Кампанде“, „трансалпинске Гале“, па митолошка лица као н. пр. „подмногог Агамемнона.“ *Maccus* је једнако био омиљена личност; то се види из назлова: „*Maccus* као цура, као војник, као механиција, као сељак“. Кад је ателана постала тако грана једна вештачке драматике, прешла је на позорницу, те су је давали *histriones*, а не више слободни грађани; обично су је давали после правилне представе какве (*exodium*). Одржала се ателана на позорници све до каснијег времена царева.

Mimus је био лакрдијашка карактерна слика из обичног живота, али није имао сталне образине као ателана, био је ласциван и претеран, као и ателана, а било је у њему доста кезења, псовача и батина. Давао се као и ателана после правилне представе или у среди између поједињих чинова (*embolium*) и то са свим напред на позорници; предњи су део позорнице тада увек заклањали од стражњега средњом једном завесом (*siparium*). У *mimus*-у су излазиле и женске, наравно туђинке и ослобођенице, које више нису имале да пазе на чист, неокаљан глас; нарочито кад су биле флоралије, излазиле су пред публику бесрамно скоро са свим голе. *Mimus* је имао само једног главног глумца, тај је имао да изведе лакрдију, а једно или више споредних лица пратили су му игру пригодним одговорима и гестикулацијама; таква споредна особа био је н. пр. ћелави *parasitus* или *stupidus* (чанколиз или бујван) са дебелим образима. Играло се у *mimus*-има без образина, у ципелама са танким ћоновима, у оделу харлекинском од шарених крпа (*centunculus*), а преко тих се крпа пребаџивао кратак огратчић (*recinum*). *Mimus* и ателана, није лакрдија, ванредно су били омиљени за време царева, те су све већма гурали трагедију и комедију у запећак; *mimus* је чак преживио и западно римско царство.

(Наставиће се.)

ЈАСТИЧИ

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Покондирена тиква“, шаљива игра у 3 чина, од Ј. С. Поповића, приказана је на нашој позорници у не-дељу 27. децембра 1881., и то с новом поделом улога први пут.)

Доста, да је ретко било нађи тога вечера у публици таких, који су скоро гледали или и који су у опште гледали на позорници покондирену Фему. Многи су слушали за ову шаљиву игру, доста их и прочитали су је, али је право уживање тек онда, кад је пред нашим очима накинђујена Фема, кад слушамо стихотворца Ружичића, кад гледамо чан-колизу Сару, кад нам се јавља ваљан и паметан Митар.

„Покондирена тиква“ је од најстаријих наших позоришних дела. Она је поникла већ давно и она је опет нова. Нова је по предмету, који се у њој представља. Покондирених тикава било је пре, има их и сада, а биће их и увек, с том разликом само, што су прећашње Феме и њима подобне биле просте и неизображене, што је околина цела била боља, те су Феме јако падале у очи; оне су биле смешне, као и ова у покондиреној тикви. Данашње друштвене прилике закљањају Феме, јер, мање више, Фема је и сувише, а осим тога се временом и удесиле боље, оне су нам сада финије, те и теже падају у очи.

Већ само име ове игре каже, шта се у њој приказује, а ми додајемо, да је све прено и вађено баш из нашег српског живота, или боље рећи из славено-српског живота, ако се обазремо на филозофа и његов говор славено-српски. Кад смо баш овде, намеће нам се силом питање, да ли је боље, што Ружичић говорио онако полустанским и на-карађеним српским језиком? За Стеријино доба било је то са свим на месту, али данас се већ преживио тај језик, и то тако јако, да је многоме и многоме баш тешко разумети га, а многи га никоко и не разуму. А како је филозоф Ружичић важна комична личност овде, то мислим, да не би згорег било његов језик мало дотерати, и то бар толико, да га публика више разуме. Најпро-стије би се то учинило, кад он не би говорио славено-српски, него свој говор преокренуо у српски, те би му тиме читав говор био разумљивији. Да богме, да се Ру-жичић свакојако преживио и он нам је само веома слика из онога доба, кад се од нашег народног језика правио и ковао таки, који су могли разумети само Ру-жичић и други његове сорте.

„Покондирена тиква“ мора српску публику занимати. Она им не износи романтичне и карактерне слике фран-цуске, она не износи пред нас трагичне јунаке енгле-ске, — она нам приказује нас саме. У њојви гледамо сами себе, па би било доста зло, да нас не забавља; и опет — признати се мора — не забавља нас толико, колико би требало. То је показало и то, што то вече не беше толико света у позоришту, колико смо смели представити, да ће доћи. Можда је то дух времена, можда је други укус у наше публике, а други у нас, можда се српској публици боље допада кревељење и пренемагање у страним делима, можда јој се боље свиди гледати краљеве, цареве, глумце, љубавнике,

путнике и друго што у страном свету! Кome је у вољи било себе видети, показала је галерија и партер.

Истина, да „Покондирена тиква“ није скројена и спа-шивена, како то ишту правила за драму, али је удешена за нас, па то је доста.

Још је неко показао, да цени самога себе, да цени нас Србе, да цени своје, а то су били представљачи сви редом. Публика је зацело била у неприлици, јер наје знала, на кога ће да гледа Фема се отимала, Сара се се отимала, па Евица, па и Аничица, све се то отимало, а што боље прикаже; отимао се и брат и филозоф, и калфа и шегрт.

Па каква је Фема гђе Ружићке, па Сара гђице Ј. Поповићеве? Сваки покрет, сваки миг очима, сваки удар гласом био је у гђе Ружићке промишљен и одговарао је говору. Она нам је имала да изнесе врло различите моменте као Фема, и извела их је са свим добро, не претерујући никаде. Господица Ј. Поповићева не може се похвалити сама, да је имала разноврсне моменте у улови сариној. Она је стереотип-чанколиза, и као така и одржала се за све време на бини. Чеко време мењала је боју, прелазила је у проводацију, но опет је провиривала из ње жеља за печењем и токацијем. Евица гђице Б. Хаџићеве била је у представљају достојна кћи фе-мине, само у са свим другом облику: смрна, праста, за-довољна са својим Василијем. Наметник јој филозоф не треба, само је мало вепослушна, но то јој се сме опро-стити, кад се помисли чиј је кћи. Мило нам је, што смо добили прилике, да рекнемо, да је и гђа Адамовићева феми-ну служакавку лепо приказала. Г. Димитријевић био је дониста добар дрвени филозоф. Г. Лукчић извео је Митра на наше за-довољство, но још би било боље, да је мало бржи и оштрији био. Г. Добриновић био је на своме месту као шегра, али финији шегра: види се, да је онанчарски. Г. Банковић је требало поред добре приказе више љубавна жара, јер се тек тако може растумачити, што и њега Евица онако жарко љуби.

С. М.

ГЛУМАЧКА УМЕТНОСТ.

* (Поучице за глумце.) Глумац ваља да говори на позорници природно и просто. Сваку реч ваља да изго-вори јасно и разговетно, и да удари гласом тамо, где то захтева прави смисао.

Лице и говор треба да се налазе у сагласности. Тако исто и цело тело, па и руке ваља довести у склад са говором.

Треба се привикавати па то, да говоримо и онда када ћутимо.

Ко хоће да говри к срцу, мора и сам имати срца. Само оно улави у срце, што иде из срца.

Задатак је свакоме правоме глумцу, да се са свим претопи у карактер, који приказује и да га изнесе онако, као што га је песник замислио и створио.

(Наставиће се.)

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

28. ПРЕДСТАВА.

ВАН ПРЕТИПЛАТЕ.

У НОВОМЕ САДУ У ПЕТАК 1. ЈАНУАРА 1882.

САБУРИЦА И ШУБАРА

Изворна шаљива игра у 4 чина, с певањем, из живота покојне иришке слепачке академије, од илије округића Сремца.

(Овој је шаљивој игри досудио драматски одбор у Загребу расписану награду од 200 фор. а. вр.)

ОСОБЕ:

Пантелија, управитељ слепачке академије у Иригу	Добриновић.
Арса } слепци	Лукић.
Гавра } Гулић, иришки солга	Станојевић.
Јефта Шурић, иришки брица	В. Поповић.
Пинтер Михаљ, хусарски стражмештар	Димитријевић.
Митар, катана	Динић.
Милош	Банковић.
Милка, сестра му	Р. Поповић.
Милева, њена другарица	Л. Хаџићева.
Фрајла	Б. Хаџићева.
Сока } иришке девојке	Ј. Поповићева.
Перса }	Д. Адамовићева.
Келнер	С. Димитријевићка.
Риста, пандур	Рашић.
	Јовановић.

Збива се у Иригу.

У недељу 3. јануара: „ДВЕ СИРОТИЦЕ“. Позоришна игра у 8 слика а 6 чинова, написао Џон Оксенфорд, превео Сава Петровић.

Ко од наших поштованих претплатника жели своја места задржати и за ову представу, нека се изволи тога ради пријавити у позоришној писарници најдаље до 11 сахата пре подне.

Болује: Д. РУЖИЋ.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 9 И ПО САХАТА.